

UDK 37

ISSN 0553 4569

2

ПС – ГОДИНА LXII – БРОЈ 2 – СТРАНА 217–392 – НОВИ САД 2016.

ПЕДАГОШКА СТВАРНОСТ

НОВИ САД * 2016.

ПЕДАГОШКО ДРУШТВО ВОЈВОДИНЕ

ПЕДАГОШКА СТВАРНОСТ

Часопис за школска и културно-просветна питања

UDK 37	ISSN 0553-4569	Нови Сад
Год. LXII	Годишњи број 2	Стр. 217–392
		2016.

РЕДАКЦИЈА

Академик Драго Бранковић, Република Српска

Академик Маријан Блажич, Словенија

Др. сц. Софија Врџел, Хрватска

Др Светлана Куртеши, Велика Британија

Проф. др Љупчо Кеверески, Македонија

Академик Миодраг Милин, Румунија

Проф. др Радован Грандић, Србија

Др Љубо Каурин, Србија

Проф. др Јована Милутиновић, Србија

Проф. др Милица Андевски, Србија

Др Стефан Швејц, Словачка

Проф. др Борис Кожух, Пољска

Проф. др Александар Стојановић, Србија

Др Марта Дедај, Србија

Мр Семко Лозић, БиХ

Главни и одговорни уредник

Едита Сакали

Лектор и коректор

Мр Драгана Јосифовић

Преводиоци: Сенка Слијепчевић, енглески

Ана Бјелица, Милана Борковић,

Јована Девећ, Кристина Еивилер,

Јелица Вуковић, Сенка Вучковић, руски

За издавача: Јасмина Шестак

За штампарiju: Душан Тури

РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

Адреса часописа: 21000 Нови Сад, Војводе Путника 1, тел./факс: (021) 456-578,
e-mail: spdvscasopis@neobee.net

На основу мишљења Министарства за науку, технологије и развој Републике Србије, бр. 413-00-413/2002-01 од 4. јуна 2002. године, часопис „ПЕДАГОШКА СТВАРНОСТ“ има карактер публикације од посебног интереса за науку, те се на овај часопис не плаћа општи порез на промет.

ПЕДАГОШКА СТВАРНОСТ

ЧАСОПИС ЗА ШКОЛСКА И КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНА ПИТАЊА

ПС	Год. LXII	Бр. 2	Стр. 217–392	Нови Сад	2016.
UDK 37					ISSN 0553-4569

САДРЖАЈ

Страна

Др Жељко Калуђеровић, др Орхан Јашич: Представљање, разумевање и поимање <i>dike</i> и <i>dikaiosyne</i> -----	221
Др Радован Грандић, Магда Мајор МА: Образовање за демократију у плуралном друштву -----	235

ПОГЛЕДИ И МИШЉЕЊА

Др Биљана Лунгулов, др Милена Летић: Значај и употреба исхода учења у високом образовању: теоријска и емпиријска истраживања -----	249
Мр Угљеша Белић: Одреднице о женама у енциклопедијама на српско(хрватском) језику -----	262
Јелена Јоковић МА: Оливера Лазаревић - османска султанија -----	277
Ивана Бајшев МА: Друштвене мреже као средство информалног образовања -----	286

ВАСПИТНИ РАД ШКОЛЕ

Др Дијана Каруовић, др Иван Тасић, др Драгана Глушац, Новица Новаковић: Утицај коришћења интернета на безбедност деце у средњој школи ----	298
--	-----

ДИДАКТИКА И МЕТОДИКЕ

Др Мирољуб Ивановић, др Срђан Милосевљевић, др Угљеша Ивановић: Анксиозност адолесцената као предиктор ставова према настави физичког варпитања -----	312
Милица Војводић: Могућности имплементације садржаја еколошког образовања у настави ликовне културе -----	327
Др Аница Арсић: Хорско певање као начин подстицања музикалности код ученика ниже музичке школе -----	338
Мр Маја Јоцков: Визуелна култура и млади -----	348

ПРЕДШКОЛСКО ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ

Др Марта Дедај, др Тања Панић: Агресивно понашање деце предшколског узраста и социјалне компетенције -----	361
--	-----

ПОРОДИЧНА ПЕДАГОГИЈА

Др Радован Грандић, др Марта Дедај, др Тања Панић: Улога породице у припреми младих за родитељство -----	372
--	-----

ВИЗУЕЛНА КУЛТУРА И МЛАДИ

Резиме

Преиспитивање позиције уметности и њеног опстанка у друштвеном контексту у директној је вези са дугорочном културном и образовном политиком. Еманципација визуелне културе у савременом друштву један је од начина очувања и развијања опште културе. Позиционирање визуелне културе мора бити уочљиво и континуално у формалном, неформалном и информалном образовању. Досадашња педагошка пракса која се односила на уметност, углавном се бавила дечијим стваралаштвом, проблематизовањем дечије уметности и цртежа у предшколском и основношколском васпитању и образовању. Афирмисање ликовних/визуелних уметности у другим животним етапама, уочава се као спорадично или је потпуно изостављено у концепту целоживотног учења. Ликовна култура је општеобразовни предмет који је заступљен и у средњошколским и гимназијским наставним плановима и програмима, предмет којем се поклања веома мало пажње. Парадигма савременог уметничког образовања у средњошколском образовању је визуелна комуникација и медијска писменост, које су данас постале главна средства за разумевање друштва. Превазилажење појма ликовног и проширивање области на визуелну културу, захтева системску трансформацију и интегрисање у национални курикулум. Промена приступа у раду са младима који су у „најосетљивијем животном добу”, јесте инвестирање у нову, осећајну, духовну и интелектуалну етапу.

Кључне речи: уметност, визуелна култура, ликовна култура, млади, образовање.

Увод

Почетком новог миленијума, отварају се феноменолошка питања о новом добу и будућности која је пред нама. Сваки прелазак из века у век трансферише епистемиолошко наслеђе у нову еру. Дебату о крају културе, коју су започели филозофи још крајем прошлог века, још увек траје као и неизвесност која се подражава у стварности због нејасних одговора који су базирани на претпоставкама. Дугороч-

на културна и образовна политика, обликована у законским нацртима и одредбама делује као утопистичка, због несклада између друштвеног стања и нових потреба и изазова који се намећу у стварности. Скоро несавремена брзина развоја савремене технологије, која је истовремено убрзала начин и темпо живота, креирала је нове постулате живота. Валоризовање економског капитала у односу на културни капитал је све неравномернији. Тржиште и стварни профит обезвредили су културни капитал који представља нешто што је акумулирано током неколико генерација у виду знања, представа, способности, препознавања и тумачења значајних слојева реалности а што се друштвеним наслеђем преноси на нове генерације. Тренутно питање опстанка уметности лежи у аргументацији лошег образовног система у Србији, који није доживео стварну и суштину промену. Први показатељ је и превазиђени назив предмета Ликовна култура који још егзистира у наставним плановима и програмима, чији је садржај лако оспорив када се сагледају задаци, циљеви и теме које нису компатибилне са савременим токовима. Феномени слике, масовне културе и уочавање високе културе, као и повезивање стварних теоријских знања и проверавањем истих у пракси, јесте циљ образовања визуелне културе као интердисциплинарног предмета. Визуелна култура у образовању младих помаже да се схвате историјска и савремена дела архитектуре, фотографије, сликарства, позоришта, филма, стрипа, видео- игара а сада све више друштвених мрежа. Она представља и покушај да се види како су и дела уметности не само производ уметничког рада, него да се у њих утискују и текући друштвени процеси (глобални и локални) који се одвијају било међу уметницима, било између публике и уметничког дела, или уметничког економског и културног окружења.

Ликовна култура свој предмет изучавања усмеравала је највише на дечије стваралаштво и дивила се “дечијој уметности”, док су тинејџери били помало занемарени због животне доби, која је оптерећена многим проблемима одрастања која су праћена афектним понашањима. Амбивалетно расположење које је обојено депресијом и агресијом, осликава одрастање младих. Одрасли ову животну фазу млађих нараштаја тумаче као пролазну фазу, што она суштински и јесте. Брига према овој генерацији не сме се свести на препуштање “пролазности” што резултира одрастањем по инерцији, у ком су се умножиле девијантне друштвене појаве (вршњачко насиље, алкохолизам, наркоманија, криминал). У том прелазу од детета до одраслог, коју сви пролазимо, одрасли су окупирани зарадом као јединим опстанком док су васпитање младих препустили друштвеним мрежама, капитулирали су пред фејсбуком, твитером и инстаграмом. Процес васпитања условљен је савременом технологијом, којом су опкољени тинејџери и која је код њих створила технолошку зависност¹, а данас се најчешће дигностификује као зависност од екрана. Визуелна перцепција се развија највише на друштвеним

¹ Ерик Хобсбаун (Eric John Blair Hobsbawm 1917-2012) је британски историчар који је највише расветлио појам револуције у 19. веку (индустријске револуције и зависност од технолошке револуције). У последњим годинама свог живота Хобсбаун је истрајно писао поглавља књиге о историји XX века из угла односа културе и политике и културе и друштва. Статус културе Хобсбаун види као кључно обележје једног времена.

мрежама и путем видео игара, што је виртуална димензија у којој је искључена реалност. Зато је образовање кроз визуелну културу кључ освешћивања и култивисања омладине да гледа, види и мисли, а самим тим разуме свет у ком одраста те подстичући тако кретивност и критичко мишљење. Окупирано време у школи и ван ње у регистру омладинског рада, прави је начин усмеравања пуне пажње омладине, а тако им се указује поверење и за њихов допринос јачања културног капитала. Дигитални свет наше стварности, у контексту васпитања и образовања, тражи артикулацију употребе савремене технологије у стасавању младих, не као пуке забаве већ у функцији јачања визуелне културе и медијске писмености. “Најбоља уметност је она, која на што директнији начин кореспондира са својим временом.” (Денегри, 2014)

Уметност и визуелна култура

Циљ уметности није да представи спољну појавност ствари, него њихов унутрашњи значај.
Аристотел

Полазна и примарна основа разматрања појма уметности, њеног значења и разумевања у бројним дефиницијама лежи у томе да је то људска делатност која стимулише чула и ум. Значење уметности се конституише у сложенем комуникационом процесу између уметника, уметничког дела и публике. Естетски доживљај, стваралаштво, комуникација, креативност, перцепција/рецепција, уметник, публика, продукција, уметничка пракса и др. чини део терминологије која се користи при одређивању места и улоге уметности и њеног феномена у човековом свету. Реч уметност на енглеском је *art* и настала је од латинске речи *ars* и грчке речи *techné* која у најширем смислу представља сваку човекову вештину. Прегледом и уочавањем карактеристичних структуралистичких поставки у историјском развоју уметности, подстиче и разумевање дискурса уметности и културе свакодневног живота.

Детерминисање појма уметности и њене одреднице у контексту културе, теоретичари су омеђали њен простор на два дела: 1. популарну културу и 2. високу културу.

1. Платформа савремене културе, је популарна култура која је учврстила своју доминацију и значај у односу на високу културу. Популарна култура (филм, телевизија, технологије, хране, моде, спортских и музичких догађаја и преноса и др.). Коковић о масовној култури каже: “Популарна култура је зависна од технологије. Некритичко веровање да машина може заменити човека, учинити све што човек може, довело је до тзв. “техничког обликовања духа” и “индустрије свести”. Технологија је учинила да култура први пут буде упућена групи а не појединцу. На тај начин се уместо “културе за свакога” створила се “култура за све”, што значи да се масовна култура оријентисала на потрошаче као на масовни аудиторјум. Својим садржајима, масовна култура пропагира “осредњи тип живота”. (Коковић, 1993, 211).

2. Висока култура је она уметничка пракса која поседује високу естетску и друштвену вредност и која је супериорна у односу на ниску културу. Ниска култура се често упарује с популарном културом, што ипак није сасвим тачно. Уметничко дело које се тумачи као ниска култура са slabим квалитетом, не мора да буде и део популарне, масовне културе. Ова тврдња може се објаснити најбоље на примеру филмске продукције. Филм као уметнички израз сврстава се у популарну културу, без обзира што често поседује карактеристике високе естетске и друштвене квалитете што су два основна обележја високе културе.

Ликовна и/или визуелна култура

Дискурс савремених културолошких промена, није видљив у курикулуму “визуелне културе” јер формално предмет у основношколском и средњошколском образовању и не постоји. Ликовна култура у школским програмима ради се још увек по узору на модернистички теоријски концепт, где је форма/облик главна парадигма наставе, и где се уметничко дело у фронталној настави ученицима тумачи искључиво по принципима компоновања и заступљености ликовних елемената, пролазећи кроз класичне ликовне дисциплине: сликарство, вајарство, графику, цртеж повезујући и са ликовним техникама.

Генерално друштвено неразумевашење уметности, резултат је погрешно конципиране едукације о уметности, која почиње у предшколском узрасту и наставља се у разредној настави у виду часова ликовне културе. Предметна настава ликовне културе заступљена је у настави од 5. до 8. разреда у основношколском учењу. У средњошколском образовању у Србији, ликовна култура је заступљена све четири године само у гимназијским курикулумима друштвене и филолошке оријентације, док природни смерови овај предмет имају само две године. Многе средње стручне школе свеле су едукацију из ликовне културе на једну годину са фондом од једног часа недељно и постоји бојазан да се проналазе законски начини да се из стручних школа овај предмет потпуно изостави.

Нагла технолошка промена превела је ликовно у позицију једне подгрупе визуелних уметности. Многе дисциплине и технике у уметничкој пракси, архивирани су као традиционалистичке јер су превазиђене савременим технологијама, чије је додатно убрзање иницирано временом глобализације.

У прилог овој тврдњи Маравић у свом раду Од ликовне ка визуелној култури каже: “Савремена култура је углавном постала визуелна. Млади тренутно стичу више информација од слике него од текста, одрастају окружени интернетом, телевизијом, рекламама и мобилним телефонима, они су „дигитални урођеници“², често вештији од одраслих у коришћењу нових медија.” (Маравић, 2014, стр.208). Постмодернистички теоријски концепт који је заснован на пост-

² Маравић уочава да Марк Пренски (Marc Prensky, 2005) сматра да је дигитална средина утицала на промену „образаца мишљења“ код омладине, и то је разлог зашто младе означава термином “дигитални урођеници”, док старије генерације, које нису рођене у дигиталном свету, али се њему покушавају прилагодити назива “дигиталним емигрантима”.

структуралистичким теоријским основама, семиологији, неомарксизму, деконструкцији, студијама културе и студијама медија нуди ново сагледавање. Уметничко образовање треба посматрати као динамично поље научно-истраживачког рада, где се непрестано суочавају, оспоравају и смењују идеје засноване на различитим парадигматским оквирима, и где се знање конструише кроз континуалну промену хипотеза, теорија и метода (Маравић, 2014, стр.204).

Охрабрујућа је чињеница да визуелна култура ипак постоји као академски предмет и садржан је на студијама друштвено-хуманистичког и уметничког поља. Визуелна култура, као академски предмет је поље истраживања које углавном укључује комбинацију културних студија, историје уметности, критичке теорије, филозофије и антропологије, фокусирајући се на аспекте културе који се ослањају на слике. Многи аспекти визуелне културе се преклапају са научно-културалним и технолошким истраживањима, затим са теоријама о мозгу и визуелној перцепцији. Од Болоњског система садржаји предмета визуелне културе саставни су део силабуса нових модула и техничких факултета (архитектуре, сценског дизајна, анимације, веб-дизајнера и др.)

Велики недостатак је уочен у академској подршци предмета Методике ликовне културе, која је интердисциплинарни научно-уметнички предмет о настави предмета Ликовне/визуелне културе и афирмисања визуелне културе на свим нивоима образовања. Управо академски предмети методика и дидактика ликовне/визуелне културе на уметничким факултетима и академијама, разрађује стратегију о јасним циљевима исхода предмета и његовом значењу и компетенцијама наставника који су визуелни уметници и педагози.

На основу положаја који визуелна култура има данас, као и због не разумевања стварних потреба њеног постојања у образовању, можемо да закључимо да је неопходна реформа не само школе као културе учења, већ и редефинисање улоге наставника у тој култури, као и у ширем културном миљеу (Вгунег, 2000).

Између детињства и дистrikта одраслих

Појмови који говоре о младости, а који се проналазе у литератури не могу се представити универзално. У правним текстовима, уџбеницима социологије младих и развојне психологије, приказане су појмовне дефиниције које категорично доба младих и у њима се често налазе следеће одреднице:

- Дете је онај ко још није напунио 14 година,
- Адолесцент је онај ко је напунио 14, али још нема 18 година,
- Млађи пунолетник је онај ко је навршио 18, али још нема 27 година,
- Млади човек је онај који још није навршио 27 година.

Према овој класификацији, када одређујемо старосну доб ученика средњошколског образовања, свакако можемо рећи да не радимо са децом јер већина ученика у основној школи напуни 14 година у осмом, завршном разеду "мале матуре". Циклус четворогодишњег средњошколског образовања, заокружује се полагањем велике матуре и пунолетством- навршавањем 18 година.

Веома је корисно подсетити се на релевантне податке³ из социолошких и психолошких студија о младости како би се сагледала циљна група о којој је реч. Друга половина 20. века именује се веком омладине, са доминантним појмом адолесценције што потврђује и први и веома популаран модел Шелових истраживања младих (*Shell Youth Survey*) започетих почетком 50-тих година у Немачкој, а чије се спровођење у протеклих шест деценија проширило на више земаља у Европи и изван ње. Прва Шелова студија под називом "Млади између 15. и 24. године" датира из 1953. године, док једна од новијих, 14. Шелова, студија младих из 2002. године обухвата младе од 12. до 25. године старости. Веома значајна Зинекерова (*Zinnecker*) студија *Null zoff voll busy* - прва генерација младих новог века, бави се младима од 10 до 18 година. По Ремплеину "младост" је само надпојам који обухвата читаву другу деценију живота у којој се разликују подфазе: 1. "предпубертет" (12-14 година), 2. пубертет (14-16), 3. "младалачка криза" (16-17 година), 4. "адолесценција" (17-21 година) за девојчице се притом године померају за годину и годину и по уназад.

У тумачењу трајања младости код Оертера и Дрехера обрнуто је тумачење од претходног и "адолесценција" је надпојам који почиње са 10, а завршава се са 21 годином живота и подељен је на подфазе, при чему се под "младошћу" подразумева време од 11. до 17. године живота. У Кастеновој студији подела је изведена на: 1. предпубертет (12-14 година), 2. пубертет (14-16 година), 3. рану адолесценцију (16-17 година), 4. средњу адолесценцију (17-19 година), и 5. касну адолесценцију (19-21 годину) и код девојчица се врши померање две године уназад. Кастен "младост" употребљава као синоним за "адолесценцију" и разликује је као другу прелазну фазу од претходне фазе пубертета (Андевски, Гајић, Будић 2014, стр.6).

Из многобројних студија о фазама, подфазама младости, о крају детињства и достизању пуне зрелости као и преузимања пуне одговорности, које наводе Уједињене нације, млади су особе од 15. до 24. године. У прилог бољем разумевању диференцијације младости, врло је користан Фендов закључак да три основна појма: младост- пубертет- адолесценција не представљају толико мање фазе старости које се могу јасно разграничити и сврстати, већ више указују на различите традиције истраживања аспекте посматрања. "Социолози говоре о младости, психолози о адолесценцији, а биолози о пубертету." (Андевски, Гајић, Будић 2014)

Животна фаза која почиње завршетком детињства, а независна је од старости обележена је отвореношћу ка новом, према креативности, флексибилности, жељи за откривањем, експериментисањем које је праћено одушевљењем и страхћу, и идеализмом који је најачи у овом периоду. Оно што подстиче несигурност код старијих (васпитача) јесте све оно што је исказано као контрапункт а то је огорчење, рањивост, усамљеност и чежња, неразумевање, резигнација, инат. Зато је младост описана као позиција промене личности која пролази откривање

³ Андевски, М., Гајић, О., Будић С., (2014) Омладински рад у потрази за идентитетом (дискурс науке и професије), European Commission Tempus No 47020 (2011-2014).

свог Ја, постепено настајање животног плана и урастање у појединачне области живота, и све то је праћено драматиком психичких процеса.

У раду са младима, општи је закључак свих актера образовања и васпитања (педагога, психолога, социолога... и родитеља) да се у овом периоду може говорити о феноменима: великих идеала, захтева и очекивања од себе и околине, као и будућности живота. Снажна окренутост младих према садашњости, жеља за непосредним задовољењем свих тренутних изазова. Непосредност, аутентичност доживљаја, повећана пажња према сопственом психичком стању такође прате ову животну фазу. Потреба младих види се и у томе што траже друштвену топлину, близину, и општу потврду окружења. Велика зависност и функционисање младих је свакако условљена групом, у ком се маскира нестабилно самопоуздање и тенденција осећаја срама више него осећаја кривице. Резервисаност када је у питању експонирање личних постигнућа, али и често недостатак истрајности у испуњавању постављених "великих" циљева.

Амбиваленција и контрадикторност су доминантне карактеристике које су одлике одрастања младих, са којима се суочавају и васпитачи. Младост се доживљава као једна велика експедиција у којој се умрежавају истрајност, подстицај, охрабрење, одговорност и оно што доводи до успеха у овом процесу је јачање обостраног поверења.

Из свега наведеног у бројним студијама развојне психологије, доба младости заокружује се завршетком високошколског образовања и стицањем социјалне зрелости у ЕУ (25. година живота, у Србији и региону граница је померена на 30. годину живота).

Естетско васпитање и млади

У раду је већ назначено да је пажња одраслих усмерена најчешће ка децијем стваралаштву или децијој уметности којом су се бавили најистакнутији светски теоретичари естетског васпитања Херберт Рид, Томас Манро, Ирен Војнар и други.

Рид истиче три етапе естетског васпитања:

1. Од рођења до 7. године, на плану естетског васпитања треба задовољити потребу детета да упозна стварност која га окружује. Слободан израз, који задовољава потребу за комуникацијом и разменом мисли и осећања;
2. Од 7. до 14. године и односи се на разумевање уметничког изражавања. Посматрање, које задовољава жељу за богаћењем сазнања и стицањем утисака;
3. Од 14. до 20. године, тражи увид у свет вредности. Оцењивање, које је одговор индивидуе на облик изражавања других и одговор на праве уметничке вредности.

Рид самтра да уметничко васпитање треба да буде платформа целокупног васпитања јер чува органску целовитост човекових менталних способности. Проширивање облика мишљења и развијање визуелног језика и комуникације

помоћу слика је језик осећања и један од врло важних задатака уметничког васпитања и образовања.

У циљу развијања критичког мишљења и активног формирања моралне свести, Рид говори и о групним активностима које имају естетску основу и органску животну снагу, којима се постиже морална и интелектуална надмоћност над ауторитативним облицима васпитања (Митровић, 1969).

Томас Манро сматра да уметничко васпитање и образовање доприноси формирању културног грађанског друштва као и ослобађању и развоју потенцијалних људских способности, које у условима савременог интелектуалистичког и уског стручног образовања остају неразвијене. Један од главних задатака уметничке педагогије тј. визуелне културе јесте да развија естетске способности помоћу активних вежби и њихове примене у посматрању, представљању и оцењивању уметничких дела. За Манроа развијање естетских способности значи развијање општих, стваралачких способности. Важан задатак естетског васпитања јесте и упознавање омладине са културним наслеђем велике светске уметности и да је оспособи да се њоме користи (Митровић, 1969).

Дискурс васпитања отвореног духа који је преиспитивала Ирена Војнар, улогу уметности позиционира као централну у васпитању адолесцената, јер развија естетску перцепцију која је важна у аспекту теоријског практичног рада ученика. Ирена Војнар наглашава да је важно неговати традиционално уметничко наслеђе али сматра да је савремена уметност та која олакшава разумевање сложених феномена савременог живота. Она је наглашавала колико је важан стваралачки дух код младих у продубљивању и обогаћивању знања. Изграђивање опште естетске културе у периоду адолесценције, и развијање уметничких способности помажу да се у том периоду савладају психичке кризе. Подстицање уметничких вештина и способности треба да буде показатељ не професионализације већ индивидуализације личности у друштвеној заједници (Митровић, 1969).

Када говоримо о дугорочној образовној политици и стратегији развоја образовања до 2020. године, у нацрту плана⁴, приметно је да су оне усмерене ка трансформацији средњошколског образовања. У претходних 20 година, гимназије и средње уметничке школе биле су најмање укључене у реформске токове. Промене су нужне и неизбежне како би млади били спремни за наставак школовања у високошколском образовном систему. Главни раскорак између визије и постојећег стања је у квалитету гимназијског образовања чији су програми предмета Ликовне културе анахрони. Због застарелих садржаја у настави, млади често схватају модерну као савремену а то су фундаментално различити појмови у дискурсу теорије уметности. Визуелна култура у образовању, младима ће разјаснити токове 20. и 21. века у уметности: детерминисање модерне, постмодерне, неке "друге" модерне и савремене уметности, у теорији и пракси што првенствен-

⁴ Влада Републике Србије, Министарство просвете и науке, Стратегија развоја образовања Србији до 2020., преузето са сајта 20.августа 2015; http://www.kg.ac.rs/Docs/strategija_obrazovanja_do_2020.pdf

но мора бити систематизовано у курикулуму, уџбеницима и оживљено у самој наставној пракси.

Реформа средњошколског и гимназијског образовања довешће у логичну везу образовање визуелне културе у континуални однос са академским предметом Визуелна култура и циљевима националне стратегије о развоју образовања 2020. године, која посебни акценат даје целоживотном учењу поред формалног и у сфери неформалног и информалног образовања, када је реч о уметности и подстицању развоја културе.

Рад младих и неформално образовање у области визуелне културе

Омладински рад је значајно поље “неформалне” јавне образовне активности која се одвија ван породице и школе. Значајно поље неформалног⁵ образовања у омладинском раду је уочљиво још крајем 19. века, а чији се значај спорадично пратио и бележио кроз различите педагошке дисциплине и теоријске приступе. Концептуалну стратегију омладинског рада сагледавамо кроз неке од пројеката истраживања (у Немачкој од 1995- 2005), који су и публиковани⁶.

Рад младих може да се окарактерише као комбинација активности које су базиране на слободном времену, неформалном образовању и социо-политичкој одговорности. Овај вид активности може се разумети као један од педагошких основа друштва, који изграђује образовање које није у зависном положају од школе, породице и институција. Омладински рад у Европи је комплексан и разнолик, због тога је тешко дати јасну дефиницију која ће осликати универзалност овог облика рада чији су носиоци углавном ученици и студенти. Омладински рад је пружање подршке младима у процесу осамостаљивања и комплементаран је формалном академском или не академском образовању и оспособљавању који воде омладински радници/це и волонтери (Калаба, 2008).

Поједине земље омладински рад су дефинисале законом и сврставју га у систем ваншколског образовања, неформалног и информалног образовања, са циљем интеграције и инклузије младих у друштво кроз културне активности, професионално усмеравање, подстицања културе здравља, омладинске политике, спорт и др.

Омладински рад у Србији није прецизно дефинисан, међутим, активности младих у нашој средини се карактеришу као добровољни рад у ком нема страха од ауторитета. Хомоген је у погледу на узраст, поседује флексибилност и оријентисаност на стварне потребе, отворен је и базиран на тимском раду и искуству.

Омладински рад се одвија на улици- *street work*, измештени- *detached* на местима где се млади окупљају (аутобуске станице, тргови, паркови, хаустори) и клубски омладински рад. Активизам и волонтеризам су два основна типа омладинског рада. Активизам најчешће изражава ставове појединца или групе, али може бити носилац и ширих друштвених промена, хуманитарног, културног, еколошког и политичког карактера. Волонтеризам је добровољан и бесплатан рад који потенцира значај мира, слободе, поштовање људских права, сигурност и праведност за све људе.

Најбољи пример активизма и волонтерског – рада младих, који је спонтано показао сву своју снагу у добро организованој акцији средњошколаца и студентата у периоду велике елементарне непогоде- поплава које су задесиле регион у пролеће 2014. године (Србије, Хрватске, Босне и Херцеговине) мобилисале су све снаге хуманитарног и цивилног деловања. У сегменту културе, млади су активизам и волонтерски рад, артикулисале организовањем концерта, позоришних представа, филмских пројекција, изложби са тематским садржајима екологије и цивилне заштите, аукцијских продаја студентских уметничких радова Академија уметности из региона.

Закључак

Естетско васпитање и образовање је основа за формирање човека који гледа, види, и мисли. Перцепција и рецепција оптичке структуре живота, умрежена је са мисаоним и сазнајним процесима, који детерминишу појам визуелне културе. Визуелна комуникација и медијска писменост су исходи уметничког образовања у 21. веку, који се остварују кроз формално, неформално и информално учење, у свим животним етапама васпитања и образовања. Култивисање свести појединца, о значењу и значају уметности, најважнији је предуслов за одржање и напредак културе једног друштва.

У новој ери, у којој доминира дигитална слика и нове технологије, изграђен је виртуелни свет који диктира уметничке праксе, које се измештају из ликовног подручја и удаљавају од традиционалних уметничких медија. Веза између ликовних и визуелних уметности у савременој уметничкој пракси је редефинисана, и самим тим ова нова позиција треба да буде заступљена и у образовању, преобликовањем предмета ликовне у визуелну културу. У фокусу уметничког васпитања и образовања, и даље је остало дечије стваралаштво јер је оно задржано у пољу ликовног језика и као такво свима је размљиво. Млади ствараоци који су у пубертету, суверено владају виртуелним светом, у ком је примарна дигитална слика и комуникација, која није у потпуности блиска одраслима. Јаз између младих - “дигиталних урођеника” са једне стране и одраслих (васпитача, наставника, родитеља) са друге, требало би превазилазити управо кроз промовисање младих у визуелној култури. Младост као животни период, у ком се најснажније развија интелектуални, емоционални, социјални и психосексуални идентитет најбоље се прати, сагледава и разуме кроз уметност и визуелне поруке нових медија, које

⁵ Неформално образовање (нон-формал едукацион) организовано је, али не потпуно формално институционализовано. Оно је системско али не и рутинско, није алтернатива формалном образовном систему, нити вид убрзаног школовања. Ова настава није пуко стицање знања већ комбинација „живљења и учења“ (Коковић, 2009, 109).

⁶ Bohnsack u.a. 1995, Bochnish/Rudolph/Wolf 1998, Eckert/Reis/Wetzstein 2000, Linder/Thole/Weber 2003, Deinet/Struzenhecker 2005,... Калаба 2008, Трудић 2012, и други који се наводе у опсежној студији Андевски, М., Гајић, О., Будић, С., (2014) Омладински рад у потази за индетитетом (дискурс науке и професије) European Commission Tempus No 47020 (2011-2014) str. 81.

могу допринети у јачању дијалога и поверења између вечито "супротстављених" страна. Стваралаштво тинејџера, најмање је афирмисано у области културе и јавности уопште, а скоро је анонимно у музеолошкој и галеријској пракси. Укључивање и прихватање рада младих у пољу визуелне културе кроз различите видове ангажмана, доприноси јачању културе и уметности. На овај начин, у стратегији уметничког образовања, успоставља се и равномернији однос свих етапа естетског учења: од дечијег стваралаштва и "дечије уметности", уметничког стваралаштва младих, подстицање креативног изражавања средње генерације и особа у најзрелијем животном добу, чија креативност заокружује целоживотно учење.

Литература

- Андевски, М., Гајић, О., Будић, С. (2014). *Омладински рад у потрази за идентитетом*. Темпус. Вршац: Висока школа струковних студија за образовање васпитача "Михаило Павлов".
- Брунер, Ј. (2000). *Култура образовања*. Загреб: Educa.
- Duncum, P. (2009). *Visual Culture in Art Education. Visual Art Research*, Vol. 35, No 1, 64-75.
- Emery L. (2002). *Teaching art in a Postmodern World*. Altona: Coomon Ground.
- Efland, A. (2002). *Art and Cognition, Integrating the visual arts in the curriculum*. New York & London: Columbia University Teachers Collage.
- Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture: curriculum, aesthetics, and the social life of Art*. Columbia University: Teachers College.
- Гарднер, Х. (2005). *Дисциплинарни ум*. Загреб: Educa.
- Гргурић, Н., Јакубин, М. (1996). *Визуални-ликовни одгој и образовање*. Загреб: Educa.
- Хобсбаум, Е. (2012). *Крај културе*. Београд: Архипелаг.
- Илишин, В., Дејана Буилет, Д., Гвоздановић, А., Поточник Д., (2013). *Млади у времену кризе*. Загреб: Институт за друштвена истраживања у Загребу Friedrich Ebert Stiftung.
- Коковић, Д. (2009). *Друштво и образовни капитал*. Нови Сад: Mediteran Publishing.
- Лабаш Д., Миховиловић М., (2011). *Масовни медији и семиотика масовне културе*. Загреб: Кроатологија 2, 1:95-122.
- Маравић, М. (2014). *Модерне и постмодерне основе уметничког образовања: Од ликовне ка визуелној култури*. Настава и васпитање, 63, Бр.2, 203-214.
- Митровић, Д. (1969). *Савремени проблеми естетског васпитања*. Београд: Завод за издавање уџбеника.
- Панић, В. (2005). *Психологија и уметност*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Панић, В. (1999). *Развој, учење и мера психичког*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Службени гласник СРС-Просветни гласник, (2013) Правилник о наставном плану и програму за гимназију, бр. 17 /2013., Београд.
Shiner, L. (2001). *The Invention of Art*. The University of Chicago.

Mr Maја Jockov,
Novi Sad

VISUAL CULTURE AND THE MEDIA

Abstract

Questioning the position of art and its survival in a social context is directly related to the long-term cultural and educational policy. Emancipation of visual culture in contemporary society is one way of preserving and developing the general culture. Positioning of visual culture must be apparent and continuous in the formal, non-formal and informal education. Previous pedagogic practice related to art, mainly dealt with the children's creativity, problematizing children's art and drawings in pre-school and primary education and upbringing. Affirmation of art / visual art in other life stages, is observed as sporadic is completely omitted in the concept of lifelong education. Art education is general education subject which is also used in secondary and high school curricula, the subject which is given little attention. The paradigm of modern art education in secondary school education is a visual communication and media literacy, which are now becoming the primary means for understanding society. Overcoming the concept of art and expansion to the field of visual culture requires a systematic transformation and integration into the national curriculum. Changing the approach to working with young people who are in the "most vulnerable age," is investing in a new, sensible, spiritual and intellectual phase.

Key Words: Art, visual culture, arts, youth, education

М-р Майя Йоцков, Новый-Сад

ВИЗУАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА И МОЛОДЁЖЬ

Резюме

Исследование положения искусства и его существование в социальном контексте непосредственно связано с долгосрочным искусством и образованной политикой. Эмансипация визуальной культуры в современном обществе являет-

ся одним из способов сохранения и развития общей культуры. Позиционирование визуальной культуры должно быть очевидно и непрерывно в формальном, неформальном и информальном образовании. Прежняя педагогическая практика, касающийся о искусстве, в основном занималась детским творчеством, проблемой детского искусства и рисунка в системе дошкольного и элементарного воспитания. Утверждение изобразительных/визуальных искусств в другим этапам жизни можно видеть, как спорадическое или в полностью выпущено в концепте всего жизненного учения. Изобразительное искусство — общеобразовательный предмет, который представленный в учебном плане и программе средней школы, является предметом, которому уделяется мало внимания. Парадигма современного художественного образования в системе среднего образования, является визуальной коммуникацией и медиаграмотностью, которые сегодня стали основным средством для понимания общества. Превосходство понятия изобразительного искусства и распространение области на визуальную культуру требуют системную трансформацию и интегрирование в национальную учебную программу. Изменения в подходе к работе с молодежью, которая в «наиболее чувствительном возрасте» представляет собой инвестицию в новую, чувствительную, духовную и интеллектуальную этапу.

Опорные слова: искусство, визуальная культура, изобразительное искусство, молодежь, образование.

ПРЕДШКОЛСКО ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ

др Марта Дедај

Висока школа струковних студија
за васпитаче и пословне информатичаре-Сирмијум

Сремска Митровица

др Тања Панић

Висока школа струковних студија
за васпитаче и пословне информатичаре-Сирмијум

Сремска Митровица

UDK 316.624:373.2

UDK 316.624-053.4

Прегледни чланак

Примљен: 15. V 2016.

BIBLID 0553-4569, 62 (2016), 2, p. 361-371.

АГРЕСИВНО ПОНАШАЊЕ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА И СОЦИЈАЛНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Резиме

Потреба раног уочавања фактора агресивног понашања деце предшколског узраста, добија све већу пажњу. Агресивност се најчешће схвата као недостатак социјалне компетентности. Неагресивни начини изражавања емоција и комуникације с другим особама представљају високо развијене социјалне компетенције док агресивност негативно утиче на односе с вршњацима. Развој социјалних компетенција деце чине један од значајних предуслова остваривања позитивних социјалних односа, а тиме и прихваћености у вршњачкој групи. Можемо закључити да је аспект развоја социјалних компетенција деце у предшколским установама кључ промена које воде васпитно-образовни процес у савремено друштво. У педагошкој превенцији агресивног понашања, организацију васпитно-образовног процеса у предшколској установи треба усмерити на превентивне и интервентне активности.

Кључне речи: деца предшколског узраста, агресивно понашање, социјалне компетенције

Увод

Агресивност можемо да дефинишемо као базичну психичку динамску снагу чија је најопштија функција успостављање и одржавање граница и то како унутар личности тако и између личности и њеног окружења и између социјалних група.